

KIRJALLINEN KYSYMYS 1050/2013 vp

Edunvalvonnan purkaminen

Eduskunnan puhemiehelle

Holhoustoimesta annetussa laissa (442/1999) säädellään edunvalvonnan määräämisestä ja myös edunvalvonnan lakkaamisesta. Kyseisen lain 17 §:n 3 momentin mukaan: "Tuomioistuimen on hakemuksesta määrättävä edunvalvojan tehtävä lakkaamaan, kun päämies ei enää ole edunvalvonnan tarpeessa." Lain 17 §:n 4 momentissa säädetään lisäksi niistä edellytyksistä, joiden vallitessa myös holhousviranomaisen voi määrätä edunvalvojan tehtävän lakkaamaan.

Mikäli edunvalvoja ja päämies ovat eri mieltä edunvalvonnan jatkamisen tarpeellisuudesta, edunvalvonnan lakkaamisesta päättää aina tuomioistuin. Käytännössä rajanvetoa edunvalvonnan tarpeellisuudesta joudutaan käymään tilanteissa, joissa edunvalvonnassa ollut henkilö katsoo olevansa parantunut siitä sairaudesta, jonka vuoksi hän on joutunut edunvalvontaan, mutta edunvalvoja ei katso hänen olevan kykenevä hoitamaan omia asioitaan.

Lain 86 §:ssä säädetään siitä, että edunvalvonnan hakemista, muuttamista tai lakkauttamista koskeissa tilanteissa holhousviranomaisen voi vaatia, että hakija esittää holhousviranomaiselle lääkärin lausunnon niistä seikoista, joilla on merkitystä asian ratkaisemisen kannalta.

Käräjäoikeudessa lääkärintodistuksella on merkittävä todistusarvo, kun mahdollista edunvalvonnan lopettamista pohditaan. Tämä ilmenee oikeuskäytännöstä. Nojaako harkinta kuitenkin liian helposti vain lääkärintodistuksen varaan? Tämä kysymys on varmasti selvittämisen arvoinen.

On täysin mahdollista, että esimerkiksi maaseudulla satunnaisesti liikkuva keikkalääkäri tapaa edunvalvonnasta pois haluavan päämiehen muutaman kerran vuodessa ja antaa lausuntonsa näiden tapaamisten perusteella tuntematta päämiestä pitkäaikaisesti.

Mikäli edunvalvonta lopetetaan väärin perustein, voivat seuraukset olla kohtalokkaat. Taloudestaan huolehtimaan kykenemätön entinen päämies voi hävittää omaisuutensa ja palata muuttaman vuoden päästä edunvalvonnan piiriin, mutta omaisuutensa menettäneenä.

Kenenkään perusoikeuksia ei tule rajata enempää kuin on äärimmäisen välttämätöntä. Edunvalvonnasta vapautumista ei saa tehdä liian vaikeaksi, mutta ei ole päämiesten edun mukaista, että se lopetetaan myös liian pintapuolisten perusteiden nojalla. Olisiko syytä pohtia, tulisiko käräjäoikeuden perustaa ratkaisunsa lääkärinlausuntojen lisäksi enenevässä määrin sellaisen ns. moniammatillisen ryhmän lausuntoon, johon lääkärin lisäksi voisivat tilanteesta riippuen kuulua esim. sosiaalityöntekijä ja kotisairaanhoitaja, jotka voivat tuntea päämiehen paljon pidemmältä ajalta ja syvällisemmin kuin lääkäri.

Edellä olevan perusteella ja eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ään viitaten esitän asianomaisen ministerin vastattavaksi seuraavan kysymyksen:

Katsooko hallitus, että edunvalvonnasta vapauttamista koskeva lainsäädäntö turvaa riittävästi päämiehen oikeudet

*edunvalvonnan lakkauttamista koskevis-
sa prosesseissa ja*

*onko tarpeellista selvittää, tuleeko kärä-
jäoikeuksien hankkia enemmän ns. mo-
niammatillisen ryhmän lausuntoja rat-
kaisun pohjaksi?*

Helsingissä 14 päivänä marraskuuta 2013

Eeva-Maria Maijala /kesk

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Herra puhemies, olette toimitanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Eeva-Maria Maijalan /kesk näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 1050/2013 vp:

*Katsooko hallitus, että edunvalvonnasta vapauttamista koskeva lainsäädäntö turvaa riittävästi päämiehen oikeudet edunvalvonnan lakkauttamista koskevis-
sa prosesseissa ja*

onko tarpeellista selvittää, tuleeko käräjäoikeuksien hankkia enemmän ns. moniammatillisen ryhmän lausuntoja ratkaisun pohjaksi?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Edunvalvojan määräämistä tarvitaan henkilön suojaksi silloin, kun hän on itse kykenemätön valvomaan etuaan taikka huolehtimaan itseään tai varallisuuttaan koskevista asioista, jotka vaativat hoitoa, eivätkä tule asianmukaisesti hoide-
tuiksi muulla tavoin. Holhouslainsäädännössä on tavoitteena, että edunvalvonnan järjestämiseen ryhdytään vain silloin, kun se on asianomaisen etujen kannalta välttämätöntä. Myös edunvalvontatoimenpiteen on oltava oikeassa suhteessa siihen vaaraan, joka toimenpiteellä pyritään poistamaan.

Edunvalvontaa koskevat päätökset ovat tärkeitä yhtäältä päämiehen suojaamisen ja toisaalta hänen toimintavapautensa kannalta. Tämän vuoksi toimivalta edunvalvonnan määräämistä ja sen lakkauttamista koskevista asioista kuuluu yleensä tuomioistuimille. Holhousviranomaiset ovat toimivaltaisia vain tietyissä sellaisissa sel-
vissä ja riidattomissa tapauksissa, joissa oikeus-

turvaan liittyvät näkökohdat eivät edellytä asian käsittelyä tuomioistuimissa.

Oikeudenkäyntimenettelystä edunvalvontaa koskevista asioista säädetään holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 69—83 §:ssä. Laissa luetellaan ne tahot, joita tuomioistuimen on asiaa käsitellessään kuultava. Näitä ovat ensinnäkin päämies itse samoin kuin hänen aviopuolisonsa. Lisäksi tuomioistuimen on varattava holhousviranomaiselle tilaisuus tulla kuulluksi. Asiassa, joka koskee edunvalvojan tehtävien määräämistä lakkaamaan, kuullaan myös edunvalvojaa.

On tärkeää, että tuomioistuimella on oikeat tiedot ratkaisunsa perusteeksi. Tätä varten tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määrittävä hankittavaksi kaikki se selvitys, joka on tarpeen asian ratkaisemiseksi. Tuomioistuin voi esimerkiksi pyytää lausunnon asianomaista henkilöä hoitaneelta lääkäriltä, sosiaalityöntekijältä tai kotisairaanhoidajalta. Sosiaali- ja terveydenhuollon viranomaiset sekä yksityiset palveluntuottajat ovat salassapitosäynnösten estämättä velvollisia antamaan holhousviranomaiselle ja tuomioistuimelle ne tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen vireillä olevan asian ratkaisemiseksi. Tuomioistuin voi myös tehokkaasti hankkia selvitystä kuulemalla asianosaisia henkilökohtaisesti oikeudessa. Tällaisia kuultavia henkilöitä voivat olla muun muassa päämies, päämiehen vanhempi, huoltaja, aviopuoliso, lapsi tai muu läheinen.

Tuomioistuimella on myös oikeus määrätä omasta aloitteestaan oikeudenkäyntiä varten oikeudenkäyntiavustaja tai edunvalvoja henkilölle, jonka edunvalvontaa vireillä oleva asia koskee. Tällainen määräys voidaan antaa, jos se on tarpeen asianomaisen henkilön oikeusturvan kannalta.

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan nykyinen lainsäädäntö turvaa päämiehen oikeudet edunvalvonnan lakkauttamista koskevissa prosesseissa. Ministeriö ei pidä tarpeellisena selvittää ns. moniammatillisen ryhmän lausuntojen

hankkimista enemmälti ottaen huomioon, että edunvalvonta-asiaa käsittelevällä tuomioistuimella on sekä velvollisuus hankkia riittävä näyttö että laajat mahdollisuudet saada selvityksiä eri tahoilta ratkaisujensa perusteeksi.

Helsingissä 3 päivänä joulukuuta 2013

Oikeusministeri Anna-Maja Henriksson

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Herr talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 1050/2013 rd undertecknat av riksdagsledamot Eeva-Maria Maijala /cent:

Anser regeringen att lagstiftningen om befrielse från intressebevakning i tillräcklig omfattning tryggar huvudmannens rättigheter vid de processer som gäller avslutande av intressebevakningen och

finns det behov att utreda huruvida tingsrätterna borde inhämta fler utlåtanden av en s.k. multiprofessionell grupp som underlag för sitt avgörande?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Förordnande av en intressebevakare behövs för att skydda en person som saknar förmåga att bevaka sina intressen eller sköta personliga eller ekonomiska angelägenheter som kräver åtgärder och som inte på annat sätt blir skötta på lämpligt sätt. Syftet med förmyndarlagstiftningen är att åtgärder för att ordna intressebevakning vidtas endast när det är nödvändigt med tanke på vederbörandes intresse. Den intressebevakningsåtgärd som väljs ska också stå i proportion till den fara som åtgärden syftar till att eliminera.

Beslut om intressebevakning är viktiga å ena sidan för att skydda huvudmannen och å andra sidan med tanke på huvudmannens handlingsfrihet. Det är därför i allmänhet domstolarna som har behörighet i ärenden som gäller förordnande och avslutande av intressebevakning. Förmyndarmyndigheterna är behöriga endast i vissa sådana klara och ostridiga fall där rättsskyddsas-

pekter inte kräver att ärendet behandlas i domstol.

Bestämmelser om rättegångsförfarandet i ärenden som gäller intressebevakning finns i 69—83 § i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999). I lagen uppräknas de aktörer som domstolen ska höra vid behandlingen av ärendet. Dessa är för det första huvudmannen själv liksom huvudmannens make. Dessutom ska domstolen ge förmyndarmyndigheten tillfälle att bli hörd. I ett ärende som gäller ett förordnande om att intressebevakaruppdraget ska upphöra hörs också intressebevakaren.

Det är viktigt att domstolen har korrekta uppgifter som underlag för sitt avgörande. För detta ändamål ska domstolen på eget initiativ förordna att all den utredning som är nödvändig för ärendets avgörande ska inhämtas. Domstolen kan t.ex. be om ett utlåtande av den läkare, socialarbetare eller hemsjukvårdare som vårdat personen i fråga. Social- och hälsovårdsmyndigheterna samt privata tjänsteproducenter är trots sekretessbestämmelserna skyldiga att lämna förmyndarmyndigheten och domstolen de uppgifter och utredningar som är nödvändiga för avgörande av ett anhängigt ärende. Domstolen kan också effektivt skaffa en utredning genom att personligen höra parterna i rätten. Bl.a. huvudmannen, huvudmannens förälder, vårdnadshavare, make, barn eller någon annan närstående person kan höras.

Domstolen har också rätt att på eget initiativ för rättegången förordna ett rättegångsbiträde eller en intressebevakare för den vars intressebevakning ett anhängigt ärende avser. Ett sådant förordnande kan utfärdas om det är nödvändigt med tanke på personens rättsskydd.

Enligt justitieministeriets uppfattning tryggar den nuvarande lagstiftningen huvudmannens rättigheter vid de processer som gäller avslutande av intressebevakningen. Ministeriet ser inget behov att i större utsträckning inhämta utlåtanden av en s.k. multiprofessionell grupp med be-

aktande av att den domstol som behandlar ett intressebevakningsärende har både skyldighet att skaffa tillräcklig bevisning och omfattande möjligheter att få utredningar från olika håll som underlag för sina avgöranden.

Helsingfors den 3 december 2013

Justitieminister Anna-Maja Henriksson